BUITEN

9E JAARGANG No. 1 ZATERDAG 2 JANUARI 1915.

Foto C. Steenbergh.

KASTEEL NYENRODE. POORTJE MET MONOGRAM VAN BERNARD VAN DEN BONGARD EN WILHELMINA VAN BRONCKHORST.

BUITEN
Geïllustreerd Weekblad
aan het Buitenleven gewijd

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

VADERTJE LANGBEEN, DOOR JEAN WEBSTER (1) . . . BLZ. 2
HET KASTEEL NYENRODE, DOOR J. F. L. DE BALBIAN VERSTER, GEÏLLUSTREERD . . . . . BLZ. 1, 4—7
NIEUWJAAR, DOOR S . . . . . BLZ. 6
OORLOGSHONDEN, DOOR JOH. DE ZEEUW . . . . . „ 7
DE STAD AAN DEN GOUDEN HOORN, DOOR G. WIJGMANS. BLZ. 8—10
NATUUR-MYSTIEK, (GEDICHT), DOOR JOANNES REDDINGIUS BLZ. 10
IN „ARTIS", DOOR J. H. KRUIMEL, GEÏLLUSTR. . BLZ. 10—12
BUITEN, (VERVOLG), DOOR JOH. W. BROEDELET . . . BLZ. 11
DE DOOR DUITSCHE OORLOGSSCHEPEN BESCHOTEN ENGELSCHE BADPLAATS SCARBOROUGH. ILLUSTRATIES. . „ 12
HET BIJ DE BESCHIETING VAN DE STAD LIER GESPAARDE STADHUIS. ILLUSTRATIE . . . . . „ 12

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers **Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam,** *met de toevoeging: „Voor de Redactie" of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten". Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.*

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvrage of een bestelling aan een adverteerder doet.

Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.

Uitgave van SCHELTEMA & HOLKEMA'S BOEKHANDEL
K. Groesbeek & Paul Nijhoff -AMSTERDAM-

VADERTJE LANGBEEN.

door JEAN WEBSTER.

(1) *(Geautoriseerde vertaling uit het Engelsch).*

LAMME WOENSDAG.

DE eerste Woensdag van elke maand was een echt invervelende dag, een dag, die vol angst tegemoet gezien werd, dapper doorstaan moest worden en dan weer zoo gauw mogelijk vergeten werd. Geen vlekje mocht er dan op de vloeren te bespeuren zijn, geen stofje op de stoelen en geen rimpel in de beddelakens. Zevenennegentig onrustige, kleine vondelingetjes moesten geboend, gekamd en geborsteld en in versch gesteven pakjes gestoken worden en alle 97 werd nog eens extra op het hart gedrukt, dat zij zich netjes moesten gedragen en vooral met twee woorden moesten antwoorden, wanneer een van de regenten of van de bezoekers zich verwaardigde hen aan te spreken.

Het was werkelijk een allerafschuwelijkste dag en de arme Jerusha Abbott, de oudste vondeling, had er nog de meeste last van. Maar ook deze afschuwelijke „Lamme Woensdag" kwam net zooals zijn voorgangers gelukkig tot een eind. Jerusha vluchtte van de provisiekamer, waar zij sandwishes voor de gasten had klaargemaakt, naar boven, om haar gewone, dagelijksche werk af te maken. Aan haar was de speciale zorg voor Kamer F. opgedragen, waar elf kleine kleuters van vier tot zeven jaar in elf kleine bedjes sliepen, die op een rij langs den muur stonden. Jerusha verzamelde haar pleegkinderen om zich heen, trok hun verkreukelde pakjes glad, snoot hun vuile neuzen en stuurde ze op een rijtje naar de eetkamer, waar ze zich gedurende een gezegend half uur aan brood met melk en pruimepudding te goed konden doen.

Daarna liet ze zich op de vensterbank neerzakken en drukte haar bonzend, gloeiend voorhoofd tegen de koele ruit. Van 's morgens vijf uur af was ze op de been geweest en had ze iedereen naar de oogen moeten zien en dan nog op den koop toe uitgescholden en opgejaagd door een zenuwachtige directrice. Want achter de schermen bezat Juffrouw Lippett lang niet altijd de kalme waardigheid, waarmede ze op den Lammen Woensdag de regenten en bezoeksters ontving. Jerusha staarde recht voor zich uit, over de uitgestrekte, bevroren weilanden, over het hooge, ijzeren hek, dat het gesticht omringde, over het heuvelland, waarop zich hier en daar een landhuis verhief, naar de torenspitsen van de stad, die te midden van de kale boomstammen verrezen.

De dag was afgeloopen, voor zoover zij wist, goed afgeloopen zelfs. De regenten en bezoeksters hadden de rondte door het gesticht gemaakt, de verslagen gelezen, hun thee gedronken en waren nu weer vlug weggegaan naar hun eigen gezellige huizen om daar hun vervelende kleine liefdadigheidsplichten weer tot het begin van de volgende maand te vergeten. Nieuwsgierig leunde Jerusha tegen het raam en volgde met de oogen belangstellend den stroom van equipages en automobielen, die door het hek van het gesticht wegrolden. In haar verbeelding vergezelde zij eerst de ééne, dan weer de andere equipage tot de groote landhuizen, welke zich langs de heuvels verhieven. Zij zag zichzelf in een dikken bontmantel gehuld en met een grooten fluweelen hoed met veeren op, gemakkelijk in de kussens gevleid, terwijl ze nonchalant den chauffeur gelastte „Naar huis" te rijden. Aan den drempel van haar huis werd haar droombeeld echter verward.

Jerusha had zooveel verbeeldingskracht, dat Juffrouw Lippett wel eens beweerde, dat ze nog gek zou worden indien zij er zich niet met kracht tegen verzette. Maar, hoe groot haar fantasie ook was, kon die haar toch niet tot in het portaal van de huizen brengen, waar zij wilde binnentreden. De arme, avontuurlijke kleine Jerusha had in haar heele zeventienjarig bestaan nog nooit den drempel van een gewoon huis overschreden. Zij kon zich het dagelijksche leven van menschen, die niet met de zorg voor de arme vondelingen belast waren, met geen mogelijkheid voorstellen.

„Jerusha Abbott
Je moet komen
In de kamer
Van Juf Lippett!"

Tommy Dillon, die in het koor had meegezongen, kwam zingend de trap op en de kamer binnen, al luider keel opzettend naarmate hij die kamer naderde. Jerusha schrok uit haar droom aan het venster op en keerde tot de dagelijksche lasten van haar leven terug.

„Wie heeft er naar me gevraagd?" onderbrak ze Tommy's gezang op angstigen toon.

„Juf Lippett is in de kamer.
Ze is geloof ik gek.
A-a-amen!"

eindigde vrome Tommy zijn bericht. Toch was zijn toon niet plagerig, want zelfs het onverschilligste pleegkind voelde medelijden voor zijn armen broeder of zuster, die in de kamer van de gejaagde, zenuwachtige directrice werd ontboden. En Tommy hield van Jerusha, al rammelde ze hem ook wel eens door elkaar en al werd zijn neus ook vaak heel hardhandig door haar gesnoten.

Jerusha ging naar de kamer. Twee diepe rimpels vertoonden zich tusschen haar wenkbrauwen. Wat had ze nu weer niet goed gedaan? Waren de sandwishes niet dun genoeg gesneden, waren er schillen in de amandelkoekjes geweest of had een bezoekster het gat in Suze Hawthorns kous ontdekt? Hemelsche goedheid, had een van van die allerleukste kleine kleuters uit haar eigen kamer een regent misschien een brutaal antwoord gegeven?

De lange, lage gang was niet verlicht en toen ze bij de kamer kwam, stond daar nog een regent op het punt van vertrekken in de open gangdeur, die naar de hal leidde. Jerusha kreeg slechts een vluchtigen indruk van den man. Zij zag alleen maar, dat hij groot was en heel lange beenen had. Met zijn armen zwaaide hij naar een auto, die voor de deur stond te wachten. Toen deze zich in beweging zette en naderbij kwam, wierpen de lantaarns een duidelijke schaduw van den man tegen den muur van de vestibule. Die schaduw toonde enorm lange armen en beenen, die langs den wand naar den uitgang zwaaiden. Het geheel maakte den indruk van iets enorm groots en fladderends.

Jerusha's angstig gezichtje nam een vroolijke uitdrukking aan. Ze had een blijmoedig karakter en het geringste kon haar lachlust opwekken. Ze kwam dan ook door die kleine gebeurtenis geheel opgevroolijkt in de directricekamer en begroette Juffrouw Lippett met een glimlach. Tot haar groote verbazing was de Moeder, zooal niet glimlachend, toch oogenschijnlijk in een rooskleurige bui. De kleine Jerusha werd tenminste haast net zoo welwillend ontvangen als de bezoekers van dien middag.

„Ga zitten, Jerusha. Ik moet iets met je bespreken".

Jerusha liet zich in den eersten stoel den besten neervallen en wachtte ongeduldig af, wat komen zou. Een auto snorde langs het raam. Juffrouw Lippett keek haar na.

„Zag je dien heer, die zooeven wegging?"

„Ja, zijn rug".

„Het is een van de regenten, die het meeste te zeggen heeft. Hij heeft ook al groote sommen gegeven om onze inrichting te steunen. Ik mag je zijn naam niet noemen, hij heeft uitdrukkelijk gezegd, dat hij onbekend wil blijven".

Jerusha keek haar met groote oogen aan. Zij was er niet aan gewend, dat de directrice de bijzonderheden van de regenten met haar besprak.

„Deze heer stelt in verschillende van onze jongens belang. Herinner je Charles Benton en Henry Freize? Die werden alle twee door hem naar de universiteit gezonden en beiden hebben ze door hard werken en groot succes het geld eer aangedaan, dat zoo edelmoedig voor hen werd uitgegeven. Een andere betaling wenscht deze heer niet. Tot nu toe heeft hij alleen maar jongens op weg geholpen en het is me nooit gelukt ook maar in het minst belangstelling in een van de meisjes van het gesticht bij hem op te wekken, hoe zeer enkelen het misschien

ook verdiend hadden. Ik kan je wel vertellen, dat hij absoluut niets om meisjes geeft".

„Zoo juffrouw", bromde Jerusha, die dacht, dat zij hier iets op moest antwoorden.

„Vandaag is op de vergadering jou toekomst besproken".

Juffrouw Lippett hield even een veelzeggende pauze. Daarna vervolgde zij weer op haar kalme spreekwijze tot de nu plots gespannen toehoorster:

„Zooals je weet, worden de kinderen hier gewoonlijk niet langer dan tot hun zestiende jaar gehouden maar bij jou hebben we een uitzondering gemaakt. Tot je veertiende jaar ben je op de lagere school geweest en omdat je altijd goed geleerd hebt, werd er besloten, dat je daarna de middelbare school mocht bezoeken, ook al was je gedrag lang niet altijd even goed. Nu heb je ook die geheel bezocht en kan het gesticht niet langer voor je zorgen. Je hebt al twee jaar meer gehad dan je toekwam".

Juffrouw Lippett negeerde het feit, dat Jerusha gedurende die twee jaar hard voor haar kost had moeten werken, zoodat het werk voor het gesticht in de eerste plaats en dat voor haar opvoeding pas daarna aan de beurt was gekomen. Ook sprak ze er niet over, dat het kind op dagen als heden b.v. thuis werd gehouden, om het huis schoon te maken.

„Zooals ik je zooeven al zei, werd vanmiddag je toekomst besproken, grondig besproken".

Beschuldigend keek Juffrouw Lippett de kleine gevangene vóór haar aan en bescheiden sloeg deze de oogen neer, niet omdat zij zich van iets kwaads bewust gevoelde, maar omdat zij begreep, dat dit van haar verwacht werd.

„Natuurlijk behoorde iemand in jou positie ergens heen gestuurd te worden, waar je hard moet werken, maar je hebt nu eenmaal op school goed je best gedaan, vooral in sommige vakken. Het schijnt, dat je Engelsche opstel zelfs schitterend geweest is. Juffrouw Pritchard, die in ons bestuur zit en ook in het schoolcomité, heeft er met je leeraar over gesproken en heeft hier een opstel van je voorgelezen, dat je „Lamme Woensdag" hebt betiteld."

Deze keer was Jerusha's schuldige uitdrukking niet geveinsd.

„Het komt me voor, dat je niet bepaald dankbaarheid toont wanneer je het instituut belachelijk maakt, waar je zooveel hebt genoten. Wanneer het niet bepaald-humoristisch geschreven was, geloof ik ook niet, dat de regenten het je ooit hadden vergeven. Maar gelukkig voor jou heeft Mijnheer.... ik meen de heer, die zoo juist vertrokken is, heel veel gevoel voor humor en naar aanleiding van dit brutale opstel heeft hij aangeboden je voor zijn kosten naar de universiteit te sturen".

„Naar de Universiteit?" Met open mond gaapte Jerusha de directrice aan.

Die knikte. „Ja, hij bleef net hier om nog verschillende condities met me te bespreken. Heel buitengewone condities waren het. De heer is een fantast, mag ik wel zeggen. Hij gelooft, dat je veel oorspronkelijke gedachten hebt en wil nu een schrijfster van je maken".

„Een schrijfster!" Jerusha kon haar ooren niet gelooven. Half onbewust herhaalde ze Juffrouw Lippett's woorden.

„Ja, dat wil hij nu eenmaal. Of zijn wensch ook in vervulling zal gaan, moet de toekomst ons leeren. Hij wil je een heel groote toelage geven, eigenlijk te groot voor een meisje zooals jij, dat nog nooit eenig begrip van geldzaken gehad heeft. Maar hij heeft nu alles tot in de kleinste bijzonderheden met me besproken en ik kwam er niet toe, eenige tegenwerpingen te maken. 's Zomers kun je hier altijd komen en Juffrouw Pritchard is zoo vriendelijk geweest om voor je uitzet te willen zorgen. Je pension en het collegegeld zal direct aan de universiteit betaald worden en de vier jaar, dat je daar bent, krijg je nog een toelage van $ 35.— per maand. Daardoor zal je op gelijken voet met de andere meisjes-studenten kunnen leven. Eén keer per maand ontvang je het geld door den secretaris van dien heer en dan moet je den regent zelf in antwoord daarop elke maand een brief schrijven, waarin je hem voor het geld bedankt. Of nee, bedanken moet je hem ook weer niet voor het geld, daar geeft hij niets om.... Maar je moet hem schrijven over de vorderingen, die je maakt en hem allerlei kleine bijzonderheden van je dagelijksch leven vertellen. Schrijf hem net zoo'n brief als je aan je ouders zou sturen als je die had.

Die brieven moet je aan Mijnheer John Smith richten, aan het adres van den secretaris. Die heer heet natuurlijk niet John Smith, maar hij wil nu eenmaal onbekend blijven en voor jou zal hij ook wel nooit iemand anders zijn dan John Smith. Hij verlangt dat je hem geregeld elke maand schrijft, omdat hij vindt, dat niets een betere oefening voor je stijl en het gemakkelijk in woorden brengen van je gedachten is, dan juist brieven schrijven. Omdat jij nu geen familie hebt aan wie je kunt schrijven, wil hij die brieven ontvangen. Ook wil hij precies op de hoogte gehouden worden van je vorderingen. Hij zal je nooit antwoorden of de geringste notitie van je brieven nemen. Hij verfoeit dat gecorrespondeer! En, hij wil natuurlijk geen last van je hebben. Mocht het voorkomen, dat je een direct antwoord noodig hebt — b.v. als je weggestuurd zou worden, wat naar we hopen niet gebeuren zal — dan kun je aan den secretaris, Mijnheer Griggs, schrijven. Je bent verplicht elke maand een brief te sturen, dat is de eenige betaling, die Mijnheer Smith van je verlangt, dus moet je ze altijd stipt op tijd sturen, want het is je rekening, die je daarmee betaalt. Ik hoop, dat je altijd met het noodige respect zult schrijven en je opvoeding eer zult aandoen. Denk er altijd aan, dat je aan een regent van het John Grier Home schrijft...."

Jerusha's oogen zochten ter sluiks de deur. Haar hoofd bonsde, zij hoopte, dat ze nu eindelijk van Juffrouw Lippett af kon komen om rustig over alles na te denken. Ze stond op en deed zachtjes een stap naar de deur toe, maar met een beslist handgebaar hield de directrice haar terug: haar rede was nog niet ten einde.

„Ik vertrouw, dat je je altijd dankbaar zult toonen voor het geluk, dat je te beurt gevallen is. Er zijn uiterst weinig meisjes in jou omstandigheden, aan wie zoo'n gelegenheid wordt geboden om in de wereld vooruit te komen. Je moet er altijd aan denken, dat...."

„Ja zeker, Juffrouw, dat zal ik doen. Maar ik geloof, dat ik nu weg moet. Freddie Perkins heeft een gat in haar kous...."

De deur ging achter haar dicht. Met een onderdrukt scheldwoord sloot de waardige directrice haar redevoering.

DE BRIEVEN VAN JERUSHA ABBOTT AAN MIJNHEER VADERTJE LANGBEEN.

215 Fegussen Hall.
24 September.

Lieve, vriendelijke Regent-die-Vondelingen-naar-College-stuurt!

Hier ben ik nu! Gisteren heb ik vier heele uren in den trein gezeten. Een typisch gevoel is dat, hè? Ik was er vroeger nog nooit in geweest.

College is de grootste inrichting, die je je kunt voorstellen! Ik verdwaal gewoonweg als ik even mijn kamer uit ga. Als ik me een beetje minder door elkaar gerammeld gevoel, zal ik u later een heel nauwkeurige beschrijving geven en dan zal ik u ook van alles over mijn lessen vertellen. Die beginnen pas Maandagmorgen en het is nu Zaterdagavond maar ik wou u zoo graag dadelijk mijn eersten brief schrijven alleen maar, om gauw met je bekend te raken.

't Is toch gek om brieven te schrijven aan iemand, die je heelemaal niet kent en voor mij is het toch al erg vreemd om te schrijven. Denk eens aan, ik heb er in mijn heele leventje pas drie of vier exemplaren van geschreven. Erger u er dus alsjeblieft maar niet over wanneer dit niet precies een modelbrief wordt!

Voordat ik gisteren eindelijk vertrok, heb ik nog een heel ernstig gesprek met Juffrouw Lippett gehad. Ze zei me voor de duizendste maal nog eens precies hoe ik me nu gedurende de rest van mijn leven moest gedragen en vooral schreef ze me nog eens uitdrukkelijk mijn gedrag tegenover den vriendelijken heer voor, die zooveel voor me doet. Ik moest er altijd aan denken Heel Eerbiedig aan Hem te schrijven!

Maar hoe kan ik nu in 's Hemelsnaam heel eerbiedig zijn (eigenlijk weer met twee hoofdletters) tegenover een man, die zich *John Smith* wenscht te noemen! Hoe kwam u er eigenlijk toe, zoo'n alledaagsche naam uit te pikken? Ik zou net zoo goed brieven aan Mijnheer Hitching-Post of Mijnheer Clothes-Prop kunnen schrijven.

Ik heb dezen zomer heel veel aan u gedacht. Nu ik eindelijk iemand heb gevonden, die werkelijk belang in me stelt, heb ik het gevoel alsof ik zoo opeens een heele familie heb gekregen, het is net, alsof ik nu ook bij iemand hoor. O, het is een zalig gevoel! Toch moet ik eerlijk opbiechten, dat ik het erg vervelend vind, dat ik zoo verschrikkelijk weinig van u weet. Kijk, daar zijn alleen maar drie dingen, waarop ik in mijn verbeelding voortbouw:

I. U is groot.
II. U is rijk.
III. U hebt het land aan meisjes.

Ik zou u wel Lieve Mijnheer Meisjes-Hater kunnen noemen maar dat is toch nogal beleedigend voor mij. Of Lieve Mijnheer Rijkaard maar dat is weer beleedigend voor u, want dan lijkt het wel of uw geld het belangrijkste van u is. En daarbij is rijk zijn zoo iets wisselvalligs. Misschien blijft u niet eens je heele leven rijk, een massa heel knappe menschen eindigen hun leven in Wall Street. Maar lang zult u wel je heele leven blijven en daarom heb ik besloten U mijn Lieve Mijnheer Langbeen of wel Vadertje Langbeen te doopen. Ik hoop, dat u het niet erg zult vinden, het is een eigen naampje voor mij alleen. We zullen het niet aan Juffrouw Lippett vertellen.

Over twee minuten zal de 10 uur bel geluid worden. Ons heele leven is hier door bellen ingedeeld: wij eten, slapen en studeeren volgens bellen. Vroolijk, hè? Ik voel me den heelen dag als een vurig, stijgerend paard. Daar gaat het licht al uit! Goeden nacht!

Let u wel op hoe netjes ik hier gehoorzaam? Dat komt door de training in het John Grier Home.

Met verschuldigden eerbied,
Hoogachtend,
Uw Jerusha Abbott.

Aan den WelEd. Heer Vadertje Langbeen Smith.

(Wordt vervolgd).

Bericht.

Wegens te late ontvangst van het maandelijksch Sterrenhemeloverzicht, — o, die Nederlandsche posterijen tegenwoordig! — moest de plaatsing van het artikel „De Sterrenhemel in Januari" tot het volgend nummer worden uitgesteld.

Foto C. Steenbergh.

KASTEEL NYENRODE. ZUIDZIJDE MET SLOTGRACHT.

HET KASTEEL NYENRODE.

HET sterke slot aan de Vecht bij Breukelen, drie uren gaans van Utrecht en vijf van Amsterdam gelegen, is oudtijds een leen geweest van de grafelijkheid van Holland. Zoo vormde het als een vooruitgeschoven Hollandsche voorpost in het Sticht, in den waren zin een struikelblok voor de Utrechtsche bisschoppen, zoodra zij ten strijde togen. De heeren van Nyenrode hadden het in hun macht, zoowel de scheepvaart op de rivier als het verkeer te land te belemmeren. Altijd konden zij, om in den stijl van dezen tijd te blijven, de achterwaartsche verbindingen van de Stichtenaars bedreigen, indien deze waren doorgedrongen in het Hollandsche land.

Dit weinige geeft reeds verklaring voor de gewichtige politieke en strategische beteekenis van het kasteel en voor de macht en den invloed van zijn bezitters in feodale tijden. Het is een twistappel geweest tusschen Holland en het Sticht. Het heeft grooten luister gekend, maar ook perioden van diep verval. Na het midden van de vorige eeuw — toen nog vrij wel in den staat waarin het twee eeuwen te voren was geraakt — is het herhaaldelijk in andere handen overgegaan.

Een nieuwe periode, een ware renaissance brak aan ten jare 1907, toen hetgeen nog van den ouden burcht was overgebleven, eigendom werd van den heer M. Onnes te Amsterdam, die daarmede tegelijk de van ouds bestaande heerlijke rechten verwierf. Aan hem, den tegenwoordigen heer van Nyenrode, is het te danken dat het eeuwenheugende ridderkasteel werd opgeheven uit het verval waarin het uiterlijk en innerlijk lag verzonken, en dat het al den vroegeren luister werd hergeven.

Heden ten dage prijkt het schooner dan ooit te voren, als een der fraaiste buitenverblijven in wijden omtrek, met groote zorg en piëteit herbouwd en versierd, als een tastbaar en schilderachtig visioen uit het grijs verleden. Met ijver en smaak heeft de heer Onnes van Nyenrode de tradities gevolgd en geëerbiedigd, toen hij de omvangrijke restauratie ter hand nam.

De geschiedenis van het kasteel is als saamgeweven met die zijner opeenvolgende eigenaars. Alvorens nu een beschrijving te geven van den burcht na zijn wedergeboorte, laten we hier eerst een kort historisch en genealogisch overzicht volgen van de bezitters, waarbij dan tegelijk en als vanzelf de voornaamste veranderingen ter sprake komen, welke het kasteel in den loop der tijden heeft ondergaan.

* * *

De stichtingstijd van het kasteel staat niet precies vast. Men kan echter aannemen, dat, omstreeks het midden van de 13e eeuw, heer Splinter van Ruwiel een slot bouwde, dat hij Nyenrode noemde en waarvan zijn zoon Gysbrecht den naam ging voeren. Deze werd daarmede tegelijk de stichter van een nieuw geslacht dat echter in de eerste generaties het wapen van Ruwiel heeft behouden. In 1296 wordt hij het eerst genoemd als Gysbrecht, heer van Nyenrode. In het volgende jaar sloten Graaf Jan I (van Avesnes) en Olfert van Borselen op zijn huis een overeenkomst. Weinig tijds later treedt hij uit de geschiedboeken op den voorgrond.

In den aanvang der 14e eeuw deden de Vlamingen den bekenden inval in Zeeland, drongen in Holland door en vermeesterden zelfs Utrecht en een groot deel van het Nedersticht. Daar in de stad bleven zij nog vasten voet houden, nadat Witte van Haamstede het overige land van de indringers had bevrijd. Eerst in 1304 gelukte het, om de Vlamingen voorgoed uit Utrecht te verdrijven. Bisschop Guy van Henegouwen, moet men weten, was in een nachtelijken overval op Duiveland door de Vlamingen gevangen genomen en terwijl de stad nog door de Vlaamschgezinde edelen werd bezet, poogde heer Gysbrecht met zijn vrienden, door middel van zijn sterk kasteel, het gebied van den gevangen bisschop tegen hen te beschermen. Dit blijkt ook uit een verdrag, waarbij Willem, de oudste zoon van den Hollandschen Graaf, zich verbond om Gysbrecht van Nyenrode met goede trouwe te ontzetten, indien deze op zijn huis werd belegerd en tevens, om alle schade te vergoeden, die hij in den strijd lijden mocht. Deze belofte is vervuld. Heer Gysbrecht had zijn hulp vrijwillig verleend, want hij bezat zijn kasteel in vollen eigendom en noch aan den Bisschop, noch aan den Graaf, was hij het leveren van manschap verschuldigd. Op 15 Aug. 1311 droeg hij zijn vrij eigen goed en Huis Nyenrode, aan Willem (III) van Holland op als een open huis van den Graaf en ontving het wederom in leen, onder wederzijdsche belofte van bescherming en hulp. De Graaf kende hem toen ook 2000 tournoisen toe, voor de schade, die hij als bondgenoot geleden had. Volgens overeenkomst behoorden toen bij het

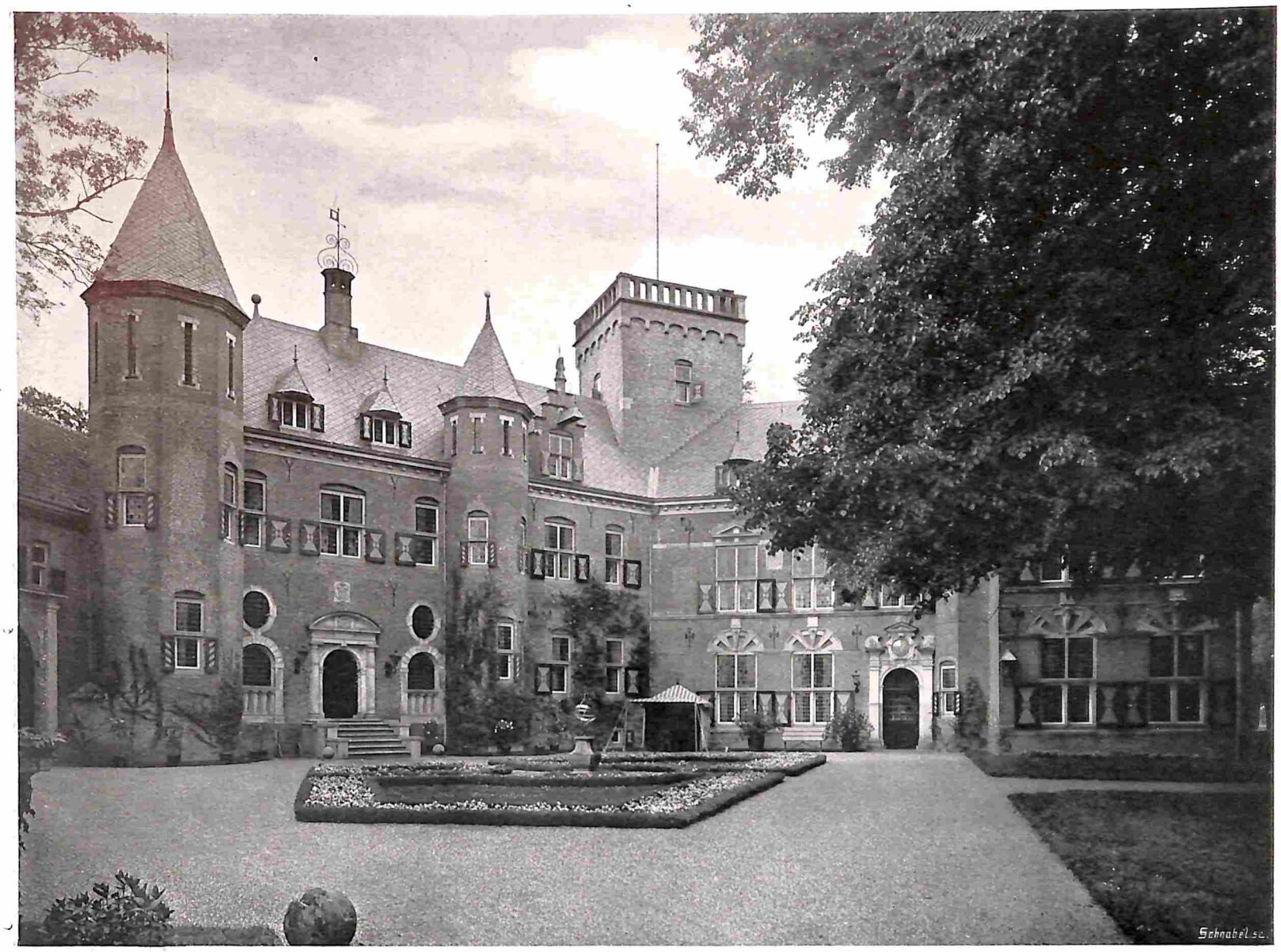

Foto C. Steenbergh.

KASTEEL NYENRODE. VOORPLEIN.

kasteel vier morgen land „strekkende van den Broekdijk (Breukelen) tot aan de Vecht."

Sedert dien was Nyenrode dus leenroerig aan Holland en het is dit bijna zonder onderbreking gebleven. Graaf Willem III, veldheer maar staatsman tegelijk, die er steeds op uit was de macht van Holland uit te breiden, wist wel, wat hij deed, toen hij zich aldus een vermogenden leenman verwierf en tegelijk een versterkte stelling in het Sticht.

De nazaten van Heer Gysbrecht, den stichter, werden telkens weer in het leen bevestigd. Zijn kleinzoon, Gysbrecht II, moet een groot heer zijn geweest, want hij verwierf zich tal van hooge ambten en titels.

De geschiedenis herhaalde zich. In het jaar 1355 deed de toenmalige Graaf, Hertog Willem van Beieren, de belofte, dat ook deze Gysbrecht schadeloos zou worden gesteld, indien Nyenrode in den krijg mocht worden verwoest of beschadigd. Er was reden voor, want Holland was in last met Jan van Arkel, den strijdbaren Bisschop van Utrecht. Onverhoeds viel deze in Amstelland en verwoestte Weesp en Muiden. Op last van den Hertog verzamelde Gysbrecht een stijdmacht binnen Naarden, waarvan hij „praefectus" was. Aan het hoofd zijner benden trok hij op 14 Maart 1356 naar Soest, waar de Utrechtenaars uit weerwraak den rooden haan hadden laten kraaien. Daar ontmoetten zij de gewapende burgers van Amersfoort en er ontstond een hevig gevecht. De heer van Nyenrode werd zwaar gewond en door de zijnen weggevoerd, maar zijn val vuurde zijn strijders aan, waarop een aantal Amersfoorters het leven lieten en de Hollanders meester bleven van het veld. Gedragen op lansen, werd de zwaar gewonde aanvoerder in Naarden binnen gebracht. Reeds spoedig schijnt hij te zijn hersteld en de Hertog betoonde zich niet ondankbaar. Hij werd achtereenvolgens baljuw van Kennemerland en West-Friesland, hoofdman van het land van Amstel en van Amsterdam. Hij verzoende zich ook met den Bisschop, maar in deze woelige tijden kon het snel verkeeren. Twee jaar later was hij, als een der voornaamste Kabeljauwsche edelen, in vollen strijd met den nieuwen Graaf, Hertog Albrecht van Beieren, die hem van zijn baljuwschap van Kennemerland had ontheven om een rijk Hoeksch edelman, den Heer van Brederode, met dit ambt te begiftigen. Een represaille kon niet uitblijven. In de duinen bij Castricum viel de Heer van Brederode in een hinderlaag van Kabeljauwen onder Gijsbrecht van Nyenrode, en daarmede was deze in openbaren oorlog met zijn leenheer. Met zijn vrienden verwoestte hij de sloten van Polanen en Brinkhorst, maar werd daarop zelf in Delft belegerd. Nu was de krijgskans gekeerd, want toen de Hertog de stad innam, moest Heer Gysbrecht vluchten naar het slot te Heusden, dat een vol jaar belegerd werd. Het geval liep uit op een vredesconferentie, waarbij de heer van Nyenrode zich verplichtte om binnen twee jaar, tot boete van wederspannigheid, een bedevaart naar Jerusalem te doen. Van dezen pelgrimstocht, waarbij hij het Heilige Graf en de rustplaats van Sinte Catharina op den Sinaï bezocht, was hij in Juni 1363 weer teruggekeerd, want in dat jaar komt hij weer voor als getuige van den Bisschop van Utrecht. Men bleef niet lang wrokken in dien tijd. Gijsbrecht was spoedig geheel met den Hertog verzoend, die hem tot een zijner Raden benoemde en hem met verschillende nieuwe goederen beleende.

Er volgden eenige rustige jaren, maar in 1374 was Holland al weer met Utrecht in oorlog, waarbij Gysbrecht zijn leenheer trouw bleef. Hij behoorde tot de edelen, die in dat jaar een aanval deden op het slot Gildenburg, dat ter bescherming van een nieuwe vaart naar de Lek, bij Vreeswijk, was gesticht door de Utrechtsche gilden. Hij was daarbij niet gelukkig, want bij een uitval van de bezetting, werd hij gewond en gevangen genomen en toen hij hersteld was, moest hij als een voornaam gijzelaar, bij de overgaaf nolens volens als bemiddelaar optreden. Nog in later jaren speelde hij een krijgshaftige rol. Bij den strijd die het gevolg was van den moord op Aleid van Poelgeest, in 1392, behoorde Gijsbrecht II tot de Kabeljauwsche edelen, die Hertog Albrecht steunden tegen zijn oproerigen zoon, den Graaf van Oostervant. Bij de belegering van het slot van Altena, waar laatstgenoemde de wijk had genomen, is Heer Gijsbrecht zijn leenheer te hulp gekomen. Dit moet het laatste wapenfeit zijn geweest waaraan hij, nu een man van blijkbaar hoogen leeftijd, heeft deelgenomen. In 1396 is hij overleden en te Breukelen begraven.

Gijsbrecht II is ongetwijfeld de beroemdste en tegelijk een der machtigsten geweest van zijn geslacht. Zijn moeder was een dochter uit het edele en oude geslacht van Persijn, die Heeren waren van Waterland, van het huis te Velsen en van andere bezittingen in Kennemerland. Vele dezer gingen op hem over. Vandaar dat hij het oorspronkelijke stamwapen van Ruwiel verbond met dat van Persijn. Sedert 1392 vertoont het wapen van Nyenrode dan ook een combinatie van beide. Gevierendeeld: 1 en 4 in goud een roode faas (Ruwiel); 2 en 3 gefaasd van goud en blauw van 6 stukken, de gouden stukken beladen met 9 roode St. Andrieskruisen, 4, 3 en 2 (Persijn.).

Dit wapen heeft beteekenis en verdient vermelding, ook omdat men het in het tegenwoordige kasteel aantreft als dat van de oudste eigenaars.

(Wordt vervolgd). J. F. L. DE BALBIAN VERSTER.

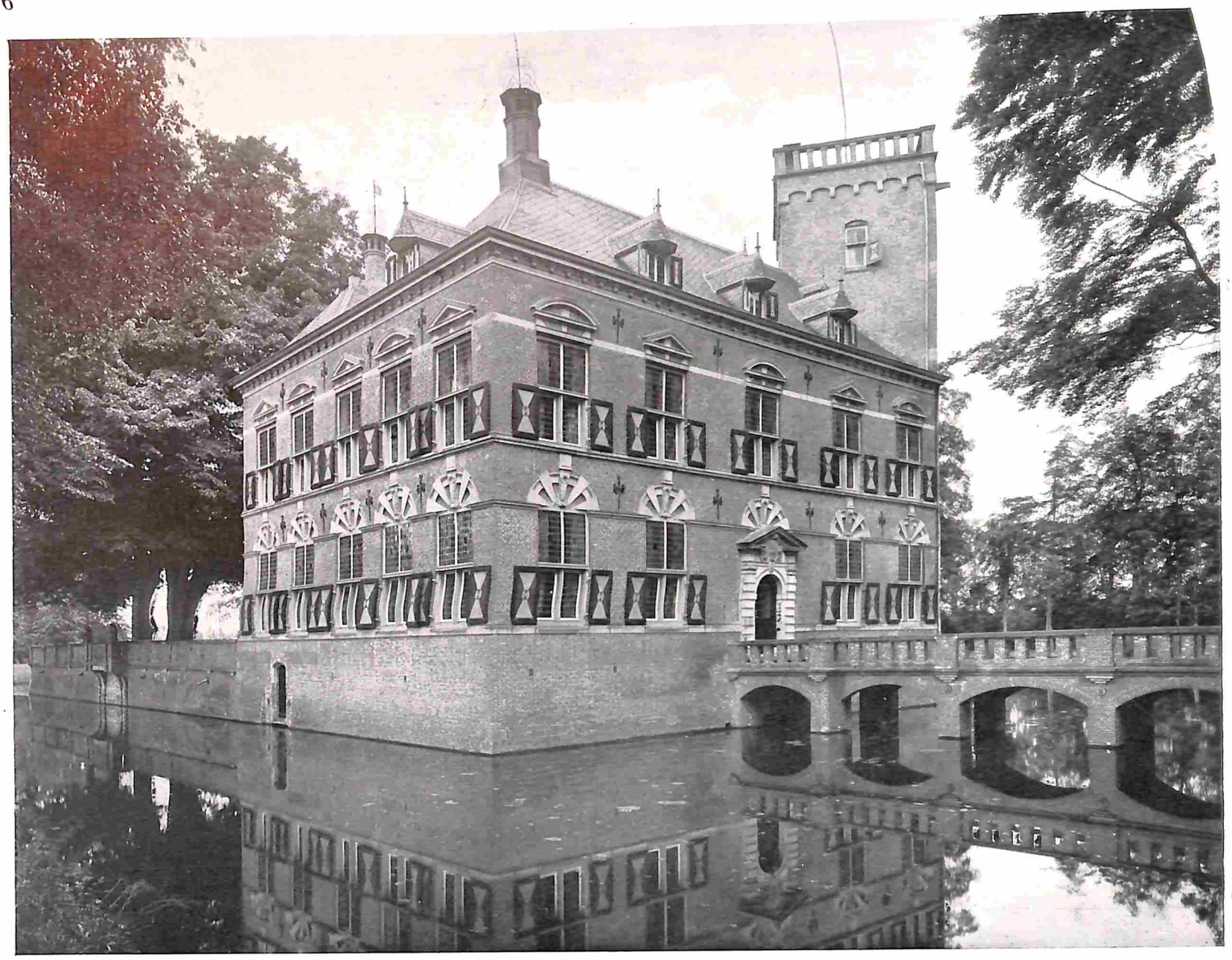

Foto C. Steenbergh.

KASTEEL NYENRODE. DE NOORD-OOSTZIJDE.

NIEUWJAAR.

HET Nieuwjaarsfeest behoorde mèt het Kerstfeest in heidensche tijden tot één groote reeks: de joelfeesten. Deze, Germaansche, joelfeesten geschiedden ter viering van de nieuwe zon. De duur van deze feesten was dertien dagen, en wel van 25 December tot en met 6 Januari. In „de donkere dagen vóór Kerstmis", zooals men ze nog altijd noemt, lijkt het groote wereldlicht wel de arme menschheid te begeven. Doch dan begint de zon weder allengs hooger en hooger te klimmen. Deze wedergeboorte van de zon nu was het, wat de ouden met groote feesten vierden. Ter wille van de vroolijkheid, die deze winterfeesten bij uitstek kenmerkte, waren zij grootendeels gewijd aan den god van de huiselijke genoegelijkheid, de god van de vroolijkheid: Joel (of, gelijk de Noren hem noemen: Julvatter). In deze dagen werden den god ontelbare offers gebracht, en niet onverdienstelijk was de gewoonte, bij elke offerande aan den god tegelijk ook een maaltijd voor zichzelven aan te richten, en bij die maaltijden werd, dit moeten we onzen heidenschen voorvaderen toegeven, menig glas gedronken.

De kerk had bij de invoering van het Christendom het begin des jaars op 25 December gesteld; de bedoeling van deze verandering was, aan de heidensche gebruiken, op den Nieuwjaarsdag tot dan toe in zwang, nu eens paal en perk te stellen. Tevens was het doel, de vorsten, welke niet als het volk den nieuwjaarsdag op 1 Januari maar met Paschen vierden, te bewegen, het feest op éénen bepaalden dag, 25 December te stellen. Zoodoende moest er eenheid komen, maar de vorsten, zoowel als het volk, bleven bij hun oude gewoonte, de laatsten ook nog geruimen tijd, en tot op heden zijn het Kerst- en het Nieuwjaarsfeest van elkaar gescheiden.

Een vraag wordt nog, en terecht, menigmaal gesteld. Is het vieren van den 1en Januari als Nieuwjaarsdag feitelijk in òòrsprong wel Germaansch? Velen meenen, dat deze viering afkomstig zijn zou van de Romeinen, die dezen datum met feesten en geschenken, met offers aan hunnen god Janus plachten te vieren.

Hoe dit ook echter zij, onze voorouders de Germanen hadden er slag van, den Nieuwjaarsdag, of beter gezegd: den oudejaarsavond te vieren. Ook zij fuifden reeds „het oude in het nieuwe". Zij richtten ontzaglijke maaltijden aan, gaven elkaar geschenken, en maakten daarbij zooveel mogelijk overbodig geraas met allerlei gerei. (Een gewoonte, welke nog heden, in pistoolschieten vooral, voortleeft). De bedoeling met dat geraas maken was, even als die van het rumoer van den trappen-opstommelenden Sinterklaas (oudtijds Wodan), geen andere, dan de booze geesten op de vlucht te jagen. Indien er één dag in het jaar was, waarop men zich de gunst der goden en goede geesten verzekeren wilde, dan was het wel de dag, voorafgaande aan een nieuw jaar. De heidenen, niet tevreden met de gunst der goden in te roepen en de kwade geesten te verjagen, gaven zich ook alle mogelijke moeite om in de toekomst van het nieuwe jaar te zien en de geheimen ervan te weten te komen. Zoo zetten zij zich in den oudejaarsnacht aan de kruispunten der wegen, op door hen uitgespreide stierenhuiden, en wachtten aldaar de komst der elven af, waarvan het altijd heeft geheeten, dat zij dien nacht verhuisden, en die hun de toekomst voorspelden.

Ook bestond de eigenaardige gewoonte, dat de mannen op het dak van hun woning gingen zitten en met een zwaard, waarin tooverrunen gegriffeld waren, in de hand, den wind aldaar zaten te bespieden. Kwam deze uit het Noorden, dan was er geluk op komst; de andere winden brachten echter uitsluitend rampspoed en dood. Het gebruik van het koekenbakken op oudejaarsavond — thans op zichzelf nog evenzeer in zwang — had eveneens betrekking op het toekomst-voorspellen. De mannen lieten door oude vrouwen koeken bakken; viel het grootste aantal koeken dik uit, dan kon men op een gelukkig nieuwjaar rekenen. Onder deze koeken namen vroeger vooral de zoogenaamde oblieën een voorname plaats in; oudtijds heetten deze koeken „oblata" (van het werkwoord „offere", ons „offeren"); ze hebben een ronden vorm en worden opgerold gebakken. Deze opgerolde koekjes zijn steeds gezien als het zinnebeeld van het nieuwe jaar, dat dicht ineengewikkeld ter wereld komt, en zich eerst gaandeweg ontwikkelt.

Een gewoonte, welke hier in ons land gaandeweg in onbruik raakte, is het geven van geschenken op den nieuwjaarsdag, wat thans nog in andere landen, vooral in Frankrijk, gebruik is. Ten onzent werden het Sinterklaasfeest en later ook het Kerstfeest dè dagen, waarop men elkaar geschenken gaf, en een derde dag, heel kort daarop, ware wel wat àl te duur.

Ook zag men op oudejaarsavond kinderen zingend en schooiend langs de huizen van de gegoede burgers trekken om de geschenken, die men hun nu eenmaal niet thuisbracht, met een grappig versje af te bedelen. Niet alleen kinderen echter deden zulks, ook geheele troepen groote menschen onder de misdeelden trokken langs de huizen der rijke poorters, en zongen hun bedelliedjes.

KASTEEL NYENRODE. HET VOORPLEIN MET GEZICHT OP DE BIJGEBOUWEN EN DE VECHT.

Veelmaals werd hun van den voorraad lekkernijen een goed brokje toebedeeld, maar niet altijd gaf men aan hun liedjes gehoor, en het geschiedde dan wel, dat de zangers het er niet bij lieten, het huis binnendrongen en namen wat hun niet gegeven werd. Zoo moest de overheid zich wel eens tegen de misbruiken en ook wel tegen de menigmaal te luidruchtige gebruiken keeren, en in vele steden werden verboden uitgevaardigd tegen de rumoerige nieuwjaarsviering langs de straat. Van vele zijden werd een zachte drang geoefend, om de oude gebruiken af te schaffen, en voor een deel geschiedde dit ook. Voor een gróót deel . Zoo in het algemeen gesproken is van de nieuwjaarsviering voornamelijk het eten, drinken, zingen en rumoer maken (dit laatste vooral bestaand uit schieten) voor den oudejaarsavond, het heilwenschen voor den nieuwjaarsdag bewaard. En dit alles heeft voor ons de gewoonheid gekregen van alles wat aangenaam, en ,,nu eenmaal zoò is" en elk jaar weer terugkomt.

Hier en daar zijn echter op het land, ver van de groote steden, nog zeer eigenaardige gebruiken omtrent nieuwjaarstijd in zwang. Zoo is de laatste daad, die in het oude jaar de Drentsche boeren volvoeren, het eten van een schotel moes, dat is: boerenkool met rijst en stukjes worst dooreengekookt. De Drentsche boeren noemen naar deze gewoonte den Oudejaarsavond ,,moesiesavond". In sommige plaatsen is het nog altijd gewoonte, des nachts ten twaalf uur precies de kerkklok te gaan luiden, in andere vergaderen de burgers 's nachts met muziekinstrumenten op het marktplein om aan het nieuwgeboren jaar een luide serenade te gaan aanbieden; in enkele plaatsen vindt men des morgens het nieuwjaar in cijfers met krijt op zijn huisdeur geschreven. Zoo is er meer.

Van de publieke oude gebruiken, die tot nog toe werden gehandhaafd, kan men in de voornaamste plaats het ,,schieten" noemen. Het schijnt er echter niet meer zoo van langs te gaan als in den ouden tijd, waarvan Jan ter Gouw zegt: Te Amsterdam was 't een leven of de wereld verging. Langs de straten trokken heele troepen jongelingen rond om te schieten. Schot op schot knalde uit koffie- en wijnhuizen, en de burgers schoten van hunne stoepen. De meeste Amsterdammers hielden er een klein kanonnetje op na, dat op een blok hout bevestigd was en 't heele jaar op den zolder lag, maar in den oudejaarsmorgen afgehaald en schoongemaakt werd. De bedelarij langs de huizen ging over in de gewoonte van de nieuwjaarsfooi; het oude bedelliedje werd vervangen door het Nieuwjaarsvers, zooals lantaarnopsteker, aschman, en andere nuttige lieden ze zoo voorbeeldig kunnen samenstellen en meer kwistig dan belangeloos in de huizen der ingezetenen verspreiden.

Ziet hier, lezeressen, lezers, eenige bijzonderheden omtrent oorsprong en verloop van het Nieuwjaarsfeest.

Inmiddels zij aan u allen van harte een goed jaar gewenscht! S.

OORLOGSHONDEN.

DE gedachte om honden voor oorlogsdoeleinden te gebruiken is volstrekt geen vondst van den laatsten tijd, zooals men allicht geneigd zou zijn te denken.

Reeds bij de oude Grieken en Romeinen werden geharnaste honden gebezigd, zoowel in den eigenlijken strijd als voor verkennersdiensten. De Spartanen lieten hun krijgslieden altijd door een troep honden voorafgaan, die door hun luid geblaf de aanwezigheid van den vijand moesten verraden. Bekend is voorts, hoe Korinthe eenmaal door de waakzaamheid der honden werd gered. Ook Philippus van Macedonië wist de diensten van zijn oorlogshonden te waardeeren en noemde ze zijn trouwste en beste bondgenooten.

De Kelten, Kimbren en Teutonen voerden steeds honden met zich mede, die iedereen aanvielen, dien zij op hun weg ontmoetten. Bloedhonden dienden Attila als wachters, toen hij in 452 met zijn leger de Alpen overtrok om in Italië te vallen.

Karel V nam op zijn tochten naar Italië eveneens een heele troep honden mede en in de slagen bij Morgarten (15 November 1315) en Sempach (9 Juli 1386) hebben de Zwitsersche honden krachtige hulp geboden om aan het sterke Oostenrijksche leger onder aartshertog Leopold de nederlaag toe te brengen.

Om met een enkel woord ook iets aan te stippen van den tegenwoordigen tijd: in het Duitsche leger bezigt men sinds 1855 honden van verschillend ras bij den ambulance-dienst, alsmede voor het bewaken van bagage en het vervoeren van munitie langs de vuurlinie.

De Italiaansche troepen wisten tijdens den Tripolitaanschen oorlog groot profijt te trekken van hun viervoetige schildwachten, die in waakzaamheid alle wachtposten verre overtroffen.

Geven de Italiaansche legerautoriteiten doorgaans de voorkeur aan St. Bernardhonden, de Japanners prefereeren meestal collies, terwijl de Belgen daarentegen liefst herdershonden meevoeren. Behalve voor verkennings- en bewakingsdoeleinden worden, evenals hier te lande, ook in het Belgische leger mede honden gebezigd voor mitrailleursbespanning. JOHAN DE ZEEUW.

DE STAD AAN DEN GOUDEN HOORN.

GEZICHT OP KONSTANTINOPEL EN DE GOUDEN HOORN. IN HET MIDDEN DE MOSKEE VAN SOLIMAN, GEBOUWD VAN 1556—1566.

DE STAD AAN DEN GOUDEN HOORN.

(KONSTANTINOPEL, ISTAMBOEL OF CZARAGRAD).

AL is Konstantinopel een echt Europeesch woord, daar rijzen bij het uitspreken ervan toch beelden op, die eerder aan een vreemde Aziatische kultuur doen denken, dan aan een westersche beschaving. Konstantinopel; dat zijn de blanke moskeeën, de slanke minarets, de harems met hun verborgenheden en geheimen, dat is de plaats waarvan uit de draden loopen, die het eertijds zoo machtige, thans bouwvallige Turksche rijk bijeen houden; daar zetelt de Sultan, de heer der geloovige Mohammedanen, daar ziet men de fez, het eigenaardige turksche hoofddeksel dragen, daar zijn de bouwvallen, die getuigen van de macht van de verblijfplaats der oost-romeinsche keizers, daar loopt een mengelmoes van grieken, joden, armeniërs en west-europeesche volkeren.

De groote stad met zijn millioen inwoners heeft een grootsch verleden gehad, was een brandpunt van romeinsche, grieksche en mohammedaansche beschaving; de laatste eeuw heeft daar nog wat westersche kultuur bijgevoegd, die vooral in Pera en Galata vertegenwoordigd is, de voorsteden van Konstantinopel, en waar de afstammelingen van de Genueezen en Venetianen wonen, die er heen togen, toen de beide handelsstaten nog machtig waren, en zij vooral de Middellandsche zee en omliggende landen beheerschten of beinvloedden.

En wat zal de toekomst zijn van de stad aan de Gouden Hoorn en den Bosporus, nu Turkije den oorlog verklaard heeft aan Rusland en zijn bondgenooten? Zal de halve maan er zich handhaven, of zal het hoofd van de Mohammedaansche godsdienst de plaats moeten ruimen voor het hoofd der Grieksch-katholieke kerk,den Czaar, en zal de reeds eeuwen gekoesterde russische wensch, reeds door Peter den Groote geuit, werkelijkheid, Konstantinopel Czaragrad — stad van den Czaar — worden en het bezit daarvan den Russen een vrijen doortocht van de Zwarte Zee uit naar de oude wereldzee, de Middellandsche zee, verzekeren?

Wat is er niet reeds gestreden om het bezit van den sleutel van den Bosporus, en hoeveel maal is Konstantinopel niet reeds van heer en meester veranderd!

Toen het in 677 v. C. gesticht werd, bestond de eerste bevolking van Byzantium uit visschers en kooplieden,zooals meer steden op plaatsen,die voor de visscherij en den handel gunstig liggen, ontstonden, waarvan wij zoo menig voorbeeld in ons vaderland hebben.

Perzische legermachten trokken ten tijde van de machtige vorsten van het rijk van den leeuw en de zon over den Bosporus, om in Europa veroveringen te maken. Byzantium werd ook Perzisch, maar een andere macht groeit en overschaduwt de tanende van het Perzisch rijk. Athene, Sparta beginnen op te komen, Alexander de Groote brengt den Perzen gevoelige nederlagen toe. Byzantium wordt Grieksch.

Onder Grieksch bestuur wordt het een bloeiende stad.

De plaats die het oude Hellas inneemt op de wereld, wordt vervolgens ingenomen door het rijk van kracht en sterkte, de ster van Rome stijgt en die van Griekenland daalt. Byzantium blijft een vrije Grieksche stad, maar komt later toch onder Romeinschen invloed en bestuur.

Met Konstantijn den Grooten, die door heidenen en Christenen evenzeer vereerd wordt, begint een belangrijk deel der geschiedenis van Byzantium: het wordt tot nieuwe hoofdstad van Rome verheven, voor de bakermat van het groote Romeinsche rijk, en de residentie van vele Caesars eene groote achteruitzetting. Konstantijn, zoo verhaalt de legende, droomde eens, terwijl hij in Byzantium was, dat de beschermgeest der stad hem als een bedaagde vrouw, gebukt onder den last der jaren, tegemoet trad, doch plotseling in eene schoone jonge maagd veranderde, die hem de teekenen der keizerlijke waardigheid gaf.

Hij beschouwde dat als een bewijs, dat hij de stad tot keizerlijke residentie en hoofdplaats des rijks moest verheffen.

Op den elfden Mei van het jaar 330 werd Nova Roma, het „Nieuwe Rome"—zooals Konstantijn 't noemde—plechtig ingewijd, waarbij hijzelf met zijn lans de lijn zou hebben getrokken, tot waar de stad zich zou uitbreiden en de muren gebouwd moesten worden.

Uit alle deelen van het rijk werden schatten vervoerd naar de nieuwe hoofdstad, de stad, waar een zoo machtig keizer regeerde, moest prachtig en luisterrijk zijn.

Een van de meest grootsche bouwwerken, door Konstantijn opgericht was, de Hagia Sophia kerk, gewijd aan de heilige of hemelsche wijsheid.

De godsdiensttwisten, onder Konstantijn's regeering reeds begonnen, namen na zijn dood nog toe en waren een der oorzaken van het langzame verval van het eens zoo machtige grieksch-romeinsche rijk. De kerk was feitelijk in twee partijen verdeeld,

DE STAD AAN DEN GOUDEN HOORN.

HET INWENDIGE DER HAGIA SOPHIA, NA VERSCHILLENDE BRANDEN HET LAATST OPGEBOUWD DOOR JUSTINIANUS IN 537, IN 1453 VOOR DEN MOHAMMEDAANSCHEN EEREDIENST INGERICHT.

van de eene was de patriarch van Konstantinopel, d.w.z. stad van Konstantijn, zooals het volk haar noemde, van de ander de kerkoverste te Rome het hoofd.

Konstantinopel is het tooneel van bloedige oproeren en burgertwisten; de prachtige Sophiakerk werd daarbij in 404 verwoest. Theodosius II laat ze herbouwen, maar in 532 werd ze bij het oproer, bekend onder den naam van Nika, weer verwoest. In het hippodroom tusschen de z.g. blauwen en groenen begonnen, genoemd naar de kleuren die ze droegen, plantte het zich voort in de stad, en 30000 menschen lieten er het leven bij. Justinianus II kon zich, vooral bijgestaan door zijn heerschzuchtige maar onversaagde en doortastende vrouw Theodora, die van gewoon tooneelspeelster tot de hoogste macht was geklommen, handhaven en aan het oproer het hoofd bieden. De keizer liet de Sophiakerk weer opbouwen, prachtiger dan ze ooit geweest was. Uit alle streken van het rijk, uit heidensche tempels en uit Rome werden marmer, porphyr, brons, goud, ivoor gehaald en in 537 werd ze opnieuw plechtig ingewijd. Men verhaalt dat de nieuwe bouw meer dan honderd millioen gulden kostte van onze tegenwoordige munt.

Onder de regeering van Justinianus kwam ook voor het eerst zijderups in Europa, die het aanzijn gaf aan de tegenwoordig zoo uitgebreide zijde-industrie in dat werelddeel. Twee monniken brachten in uitgeholde staven de eieren van de rups uit het fabelachtige land Serinda, China, naar Konstantinopel.

Het verval van het oost-romeinsche keizerrijk spiegelt zich in de voorvallen en lotswisselingen in de hoofdstad af. Keizers worden afgezet, verbannen, door mededingers vermoord, anderen komen op den troon en worden er afgestooten. Het gist en woelt er steeds.

Bulgaren en Arabieren kwamen meermalen voor de sterke muren, Avaren, die woonden waar nu Oostenrijk ligt, belegerden de stad en waren er binnengedrongen, als de gouden poort niet nog juist voor hen gesloten was. Heraclius sluit, om de Avaren te verjagen, een verbond met de Turken, die zich later van de stad zouden meester maken.

Genueezen en Venetianen vestigden zich in voorsteden, om er handel te drijven.

In de middeleeuwen verzamelen de legers der kruisvaarders er zich, om den heiligen oorlog tegen de Mohammedanen te voeren.

Graaf Boudewijn van Vlaanderen wordt er tot Keizer uitgeroepen, en laat Murzuflus die een zoon van Alexius III liet ombrengen, om zich zelf op den troon te plaatsen, van den zuil van Theodosius werpen.

De overlevering zegt, dat bij wijze van voorspelling van dit feit er een beeld opstond van een keizer, wien een dergelijke dood zou treffen: het stelde voor een keizer die naar beneden werd geworpen.

Al meer boeten de keizers, die te Konstantinopel zetelen, aan macht in èn door oorlogen met verschillende volkeren èn door wantoestanden in het eigen rijk; en het schijnt of het noodlot het wil dat de tegenwoordige bezitters van de stad, de Turken, meermalen te hulp geroepen worden, om een keizer te verdedigen tegen zijn aanvallers.

De helpers werden op hun beurt overweldigers. Moerad II belegert de stad reeds in 1422, doch Konstantinopel zou nog ruim 30 jaar onder christelijk bewind staan.

Mohammed II begon dicht bij Konstantinopel eene vesting aan den Bosporus te bouwen, en keizer Constantijn XI liet vragen, wat dat beduidde, doch Mohammed antwoordde, dat hij op eigen gebied deed, wat hij verkoos.

De keizer zag het dreigende gevaar in, doch de stad en zijne omgeving niet. Een monnik Genuadius trachtte zelfs door godsdienstige drogredenen van de verdediging te weerhouden.

Hoogstens 6000 Grieken kon Constantijn bijeenbrengen, zoo weinig weerbare mannen waren er in de stad; daarbij kwamen nog 3000 Genueezen en Venetianen.

1 April begon de belegering door 3—400000 Turken, die er echter niet zoo spoedig in slaagden, de stad te vermeesteren; ook van de waterzijde werd zij aangetast. Een hongaar, Urbanus, had voor den sultan Mohammed een kanon gebouwd, dat op dertig wagens door zestig ossen getrokken werd, terwijl twee honderd man er bij waren, om het gevaarte in evenwicht te houden, en 250 vooruitgingen om den weg te effenen. Met dat kanon kon een steenen kogel van 600 pond op een mijlafstand afgeschoten worden, die 1.8 M. in den grond drong. De Turken hoopten daarmede de sterke dikke muren van Konstantinopel stuk te schieten. Doch na eenige schoten barstte het kanon reeds.

De bezetting verdedigde zich dapper en zelfs gelukte het Venetiaanschen en Genueeschen schepen, door de Turksche vloot heen te breken, maar over land werd over met vet besmeerde planken de turksche vloot over een weg van acht kilometer in den Gouden Hoorn gebracht, en toen op 29 Mei 1453 een algemeene stormaanval door de Turken ondernomen werd, viel de stad, en vond de keizer den dood.

De sultan die denzelfden naam droeg als de grondlegger van den Islam, had, na acht eeuwen, den wensch van den profeet vervuld, om Byzantium te veroveren.

Er werd vreeselijk gemoord en geplunderd, doch de diplomatieke sultan toonde zich weldra welwillend tegenover de Grieken, die liever onder Turksche heerschappij wilden leven, dan onder die der Latijnen; zoo ver was de godsdienst haat gegaan.

(Slot volgt) G. WIJGMANS.

NATUUR-MYSTIEK.

Waar sylphen wieglen bij de rozelaren,
Waar duiken in de harten gouden bijen,
Daar mocht ik mij een wijl van leed bevrijen
En stil-verbaasd naar 't lieflijk wonder staren.

Komt door de morgenlucht muziek gevaren,
Zijn wondre kleuren licht aan 't spelemeien,
Stroomt vreugd mij toe en mag ik stil mij wijen
Het prachtig wonder zingend te openbaren?

De bloemen bij der bijen honingpuren
Stralen van licht; in jubeling zich voeden
De sylphen nu, die brengen nieuw geluk.

Wij aadmen zacht en 't schoone spel blijft duren,
Het leed verglijdt, al zachter wordt zijn druk,
En 't menschenkind herleeft, is niet meer moede.

JOANNES REDDINGIUS.

IN „ARTIS".

DE BRAZILIAANSCHE MARTERHOND
Icticyon venaticus (Lund).

ARTIS heeft als nieuwe huisgenooten een paar zeldzame Braziliaansche hondjes van het Artis-fonds ten geschenke gekregen. Ik bedoel den Icticyon venaticus (Lund). In 1842 werd dit diertje het eerst door den Deenschen zoöloog Lund beschreven. Sinds dien heeft slechts een enkel exemplaar zich aan het oog der geleerde wereld vertoond. In 1879 schijnt korten tijd een exemplaar vertoefd te hebben in de Zoölogical Gardens te Londen. Later heeft men als fossiel in het Pleistoceen van Brazilië dit dier beschreven onder een anderen naam en gemeend, dat men met een uitgestorven hond te doen had. Een Indiaansche naam voor dit merkwaardige dier staat nergens opgegeven.

De dieren hebben het uiterlijk van marters en men heeft ze dan ook lang voor een marter-soort gehouden. De korte staart, de witte driehoekige (marter) borstvlek, die bij andere dieren weer schijnt te verdwijnen, de platte kop en korte, laag ingeplante ooren hebben inderdaad niets hond-achtigs over zich. Behalve in hun tandstelsel en in enkele inwendige kenmerken wijst hun uiterlijk veeleer op een marterverwantschap. Heeft men dit dier echter slechts een paar dagen in leven gezien, dan twijfelt men geen oogenblik meer aan zijn honden-karakter.

De Marter-hond jankt en riekt als een echte hond, doch een nog typischer karaktertrek doet hem als hond kennen. Speenhoff heeft de hond in zijn verzen treffend geteekend: „Hij licht maar even zijn pootje, enz." Niemand heeft vermoed, dat dit manuaal, als ik het zoo noemen mag, dat deze ingeroeste gewoonte der honden, dat dit zonderlinge gebruik een echte familietrek van van eeuwenher zou zijn. Zoo licht dus dit kleine dier, deze reeds voor fossiel gehouden marterhond met kort gebaar, plotseling een tipje voor ons op van den sluier der onbekendheid, die helaas voor ons nog steeds de fossile wereld van de levende scheidt. Slechts de fantasie heeft in de fossile wereld geheel vrijen toegang.

Aardig klein dier, gij deedt met uw veelzeggend gebaar, met uw rare hebbelijkheid, een oogenblik deze fossile wereld voor mijn oogen opleven, en een lach kon ik niet onderdrukken bij de gedachte, dat aan de verweerde gebeenten der uitgestorven hondenwereld door onzen kleinen Icticyon een intiem geheim ontrukt werd.

Wandel nog lang, opgewekt klein dier, met uw vroolijk gedribbel in Artis rond en dat ge nog eens iets van uwe doode familie vertellen zult, is mijn oprechte wensch.

* * *

DE RUSSISCHE BRUINE BEER (Ursus arctos L.)

Wie weet er niet dat Bruin dol is op honing, dat hij graag op zijn achterbeenen loopt? Wie kent niet die aardige speelgoed beertjes met dikke wollige pels en met hun leuke snuiten, die de kinderen zoo naar Sinter-klaas verlangen doen? Wie vertelt niet met een geleerd gezicht bij het overreiken van het geschenk „alles" van Bruin den Beer? Wie meent er niet van Bruin's doen en laten op de hoogte te zijn, terwijl hij u grif toegeeft van zoölogie heelemaal niets geen verstand te hebben? Wie denkt er niet bij het bezien van de afbeelding hiernaast: „Wat moet dat nu?" „Zou het gewone publiek geen beer kennen", „wel aardig, zoo'n mollige dikkerd, maar is dat nu nog de moeite waard voor ons, lezers van Buiten?"

Ik geloof u naar aanleiding van dit makke Artisdier op iets belangwekkends te kunnen wijzen.

Er staat een man bij het dier in de kooi. „Niets bijzonders" niet waar? Hoe vaak zagen we niet veel gevaarlijker dingen in een circus?

Over deze gevaarlijkheid, die vaak ongevaarlijk is, wilde ik u iets vertellen.

Er bestaan drie methoden, waarop men een dier, een levend wezen, temmen of mak maken kan.

De 1e methode wil ik noemen: de methode van de *zweep*.
De 2e methode is de methode van de *maag*.
De 3e methode is de methode van het *hart*.

De eerste methode spreekt voor zich zelf. Als ge Nietsche's Zarathustra gelezen hebt, zult ge u zeker wel gestooten hebben aan de harde woorden der oude vrouw: „Gaat ge naar vrouwen Zarathustra? Vergeet dan niet uw zweep mede te nemen".

Maar ook zonder Nietsche en reeds lang vóór zijn onhartelijke ontdekking was deze methode van dressuur den mensch bekend geworden.

De tweede methode is voor ons vastgelegd door het spreekwoord: „De weg naar het hart gaat door de maag". Zij behoeft geen betoog.

Deze beide dressuur-middelen zijn als hulpmiddelen zeer zeker niet te versmaden. Zij zijn niet meer als hulpmiddel. Alleen door de laatste methode toe te passen kan men een levend wezen aan zich binden zòò, dat men het ook vertrouwen kan. De zweep en het lekkere hapje zijn spoedig vergeten. Het hart spreekt nog na jaren. Wel moet men aannemen, dat de tijd, waarin het spreekwoord „uit het oog uit het hart" ontstaan is, er een was van zweep en vlijerij. Het hart maakt zich niet schuldig aan ontrouw. Het vermogen om levende wezens te binden, te boeien, is een der geheimzinnigste onzer levensuitingen. Men kan het ontwikkelen, maar nooit zonder aanleg aanleeren. Het is een gave, die slechts weinig gemerkt wordt. Zou zij den mensch onder de menschen tot paedagoog stempelen?

Hebt ge wel eens gehoord van een hond of een paard, die hun eigen meester kozen? Bijna net zoo, misschien wel geheel zoo, „vinden" twee vrienden elkaar, of wel kiezen een man en een vrouw elkander uit de groote wereld der half-gekenden. Welke deze ongekende kracht is, die ons tot elkander brengt of ons juist afstoot, weet ik niet. Zou het werkelijk ons hart zijn dat ons kiezen doet, dat ons ander leven geeft? Of is het ons gezicht, onze reuk, ons gevoel, ons zesde zintuig misschien? Niets kan men nog zeker hierover zeggen dan dit, dat hij bij alle dieren niet volkomen gelijk, dat het niet altijd dezelfde „ik en weet niet wat" is.

Maar, als ge dit „hart" mist, als ge niets voor dieren voelt, als ge slechts de zweep- of maag-methode kent, dan raad ik u: ga nooit bij een gevaarlijk dier in de kooi, en bemoei u niet met levende wezens. Ge zoudt teleurgesteld en onvoldaan terug keeren.

J. H. KRUIMEL.

DE STAD AAN DEN GOUDEN HOORN.
DE GROOTE BRUG OVER DEN GOUDEN HOORN VAN STAMBOEL NAAR GALATA.

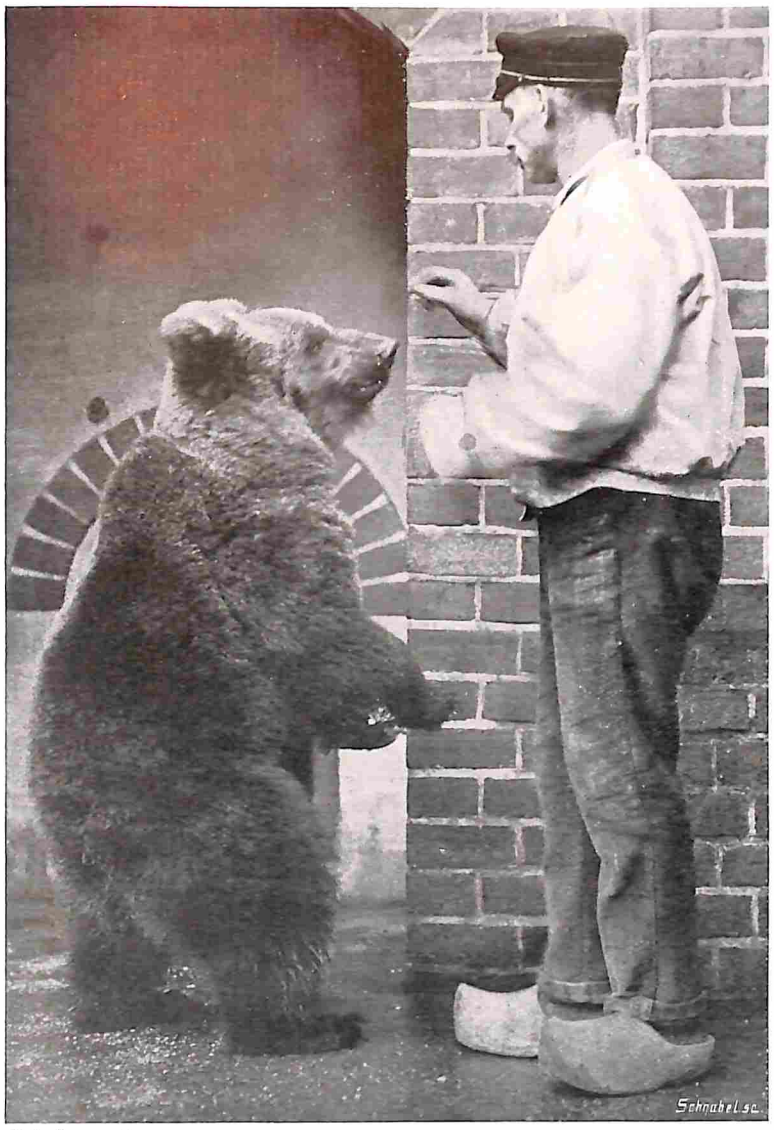

Foto C. Steenbergh.
IN „ARTIS". DE RUSSISCHE BRUINE BEER.

BUITEN.

(Vervolg).

'NWEINIG verrast bestaarde meneer Rotte die welgedane verschijning, waaraan alles, zelfs de flinke pakaan-handen, louter blos was. Te drommel, daar kon je ook al best mee op de kermis te recht. Met 'r overstoeren hals, de half ontbloote, spullebazinnige armen en die malle haartoet vóór op 'r hoofd, zou ze als poffertjesjuffer geen slecht figuur slaan. Met dien dierentemmer van 'r vormde ze 'n prachtig paar.

Lang tijd tot overdenken had meneer Rotte intusschen niet. Z'n leidsman liet 'm niet met rust, bralde: „Kom hier! Ge zult mijn zoon zien, Mohammed Augustus! Allah, Allah, wat zijt gij groot!" En z'n slachtoffer voor den kinderwagen plantend, welke reeds 't brandpunt van veler bewondering was, stond Rasch daar als de gelukkigste van alle vaders.

Mohammed Augustus, in zalige onwetendheid van wat om 'm geschiedde, lag rustig te slapen in z'n equipage. Zelfs z'n roem ruchtige naam drukte 'm niet. Als men ook nog geen jaar is, stoort men zich luttel aan de ijdelheden der wereld.

Op verlangen van z'n vader was de kleine Rasch zoo weidsch gedoopt. Rasch senior namelijk had een groote voorliefde voor al wat uit 't Oosten kwam. Zelf had-ie iets van 'n verwilderden Afrikaander en 't deed 'm goed, dat z'n beide donkere dochtertjes, die-ie nog extra door de Bladerveelsche zon liet bruinen, sterk op hem geleken. Z'n grootste glorie was echter Mohammed en hij zou niet rusten, vóór die kleine snaak volslagen voor 'n Oosterling kon doorgaan. Diens wieg thuis was zelfs met sarongs en lampions omhangen en tot rammelaar diende 'm 'n primitief, Indisch muziek-instrument. Deze passie voor „bruin" leverde wel 'n hevig contrast op met de Rassiaansche geestdrift voor 't ongebreidelde „groen". Doch Lord Spinazie was nu eenmaal 'n excentriek man en hij beminde de uitersten.

Meneer Rotte, die van zuigelingen al even weinig moest hebben als van alle andere drukte, kneep z'n eene oog weer dicht, of-ie opnieuw 'n jeugdig pereboompje beloerde. M'n hemel, wat men aan zoo'n stumperig wicht kon vinden! En die twee toegetakelde Indianenmeisjes, die aan den wagen bengelden! Hoe hield men het tusschen die herrie uit! Waar was *hij*, Rotte, in verzeild geraakt!

„Mohammed moet koekjes hebben!" knalde de gelukzalige vader, zoodat de kleine in z'n vier-wiel er van wakker schrok. „Hallo, naar je winkel! Botersprits! 'n Pond!"

Dat laatste was voor de bakkers-vrouw bedoeld, wie Rasch 'n klap op den schouder gaf, welke goed aankwam. Van beduusdheid verloor Fie 'r breikous, gichelde dan als 'n kakel-kip en zette 't daarop op 'n loopen, wildemannig achternagezeten door den schilder, die er als altijd 'n lolletje van maakte. Eiglijk schaamde de ongemanierde Fie zich dood voor Gijsje, wier donkere oogen niet van 'r aflieten, maar toch ook was ze blij, dat ze op die manier ten minste uit 't gedrang kwam. Met 'n gil, welke Piet verschrikt deed toesnellen, vluchtte ze 'r winkel binnen.

Jaap de Jong, achter z'n heg, knikte met 'n lachje. Hij was te dankbaar, dat mevrouw Rasch 'n praatje met 'm was komen maken, om alles niet welwillend aan te zien. Zelfs stapte-ie er luchtig over heen, dat meneer Rotte nu met dien stoet meetrok en 'm dus andermaal ontging voor z'n pullen. Ja, die Amsterdammer, daar scheen wat aan te zitten! Anders zou die Rasch zich niet zoo'n moeite geven voor den „vreemde". Die Lord Spinazie was 'n slimmerd!

„Kijk us", wees Rasch met 'n breed gebaar, nadat-ie z'n vrouw de botersprits had toegestopt, „die voorkamer hier bij Bremer, dat zou 'n pracht-gelegenheid voor u zijn, meneer Rotte. De schilder Tijhoff heeft er in gewerkt. 'n Atelier! 'n Licht! Kom mee. 'k Zal je laten zien".

Maar Rotte zei: „'n Andere keer graag. Ze wachten me met de koffie", waarom Rasch voor 't moment niet langer aandrong. Bremer, die alles had gehoord, popelde. Zou-ie z'n tante Ant tòch nog 'r huurder kunnen ontfutselen? Hij boog bij voorbaat diep. En dat wilde voor *zijn* lange gestalte wat zeggen!

Zoo werd meneer Rotte, 'n paar stap voorafgegaan door Rasch, die met z'n haast-beenen ieder altijd vooruit was en gevolgd door Aurora met haar kroost, door vele blikken vriendelijk, zij 't ook met zelfzuchtige bedoeling, nagestaard. Zelfs vrouw Beekman, die anders vandaag, om die veronachtzaming door 't publiek van 'r zuigeling, erg kribbig gestemd was — had dat mensch in 'r peignoir ook maar naar 'r schat gevrààgd? — keek belangstellend. Rotte zelf intusschen had min of meer 't gevoel, of-ie opgebracht werd. Hij liep, met die Zigeunersbende, te kijk. Blij zou-ie zijn, als-ie weer thuis was!

Opeens draaiden allen zich even om. Achter ze had weer de blaf-lach van onnoozelen Klaas geklonken. En waarlijk, daar stond de dwerg, in 'n draaiing van den weg, en hij wiekte z'n armen, of-ie ijslijk veel plezier had. Rotte, z'n eene oog hermetisch gesloten, keek 'm met z'n doordringendsten Nimrod-blik aan. Te drommel, lachte die gek 't heele dorp uit? 't Leek er wel op. Doch hèm zonderde de dwaas dan zeker uit. Want — o, zag-ie goed? — toen-ie z'n blik niet van dat zotte water-hoofd afwendde, begon dat 'm vriendelijk, haast veel-beteekenend toe te knikken. Het scheen te zeggen: „*Wij* begrijpen elkaar". Dat bondgenootschap echter was den Amsterdammer volstrekt niet naar den zin. Haastig draaide-ie zich dan ook weer om en versnelde z'n pas zóó, dat-ie gelijk kwam met Rasch, die verwoed naar z'n honden stond te fluiten.

„Die zijn zeker al naar huis", lachte de dresseur, gestreeld door de slimheid van z'n dieren.

„Was 'k 't óók maar", dacht Rotte met 'n zucht. Hij voelde zich, waarom wist-ie niet, steeds minder behaaglijk. In z'n verbeelding zag-ie nog altijd dat kijken van den gek. Was die 'm den

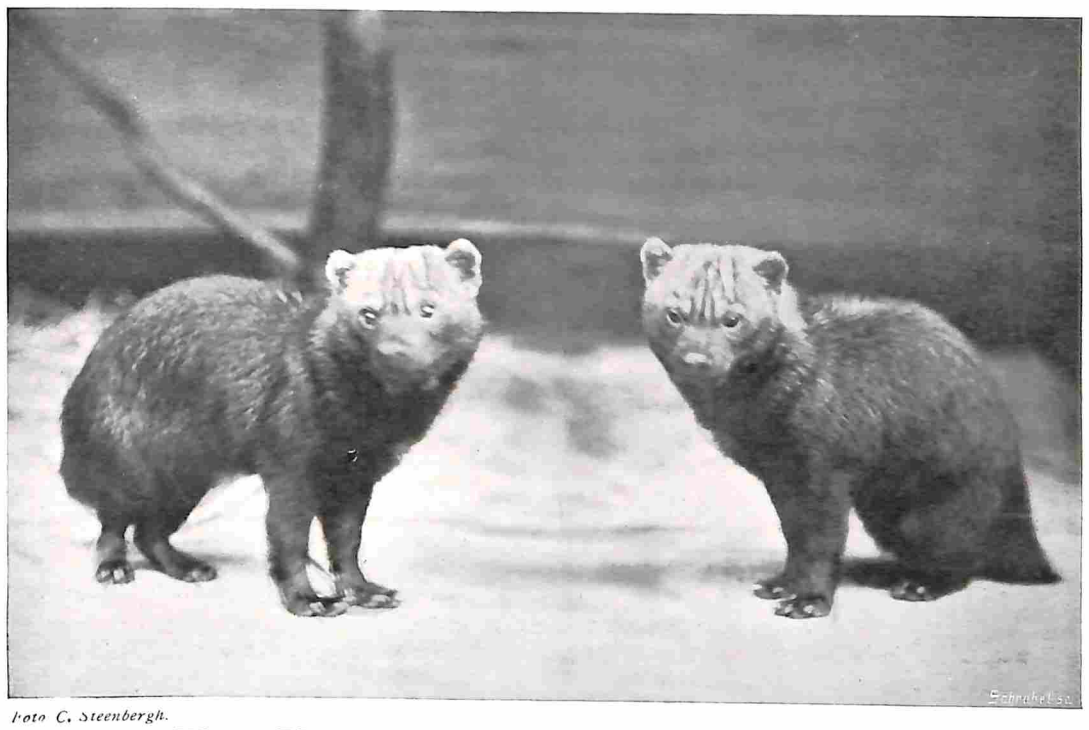

Foto C. Steenbergh.
IN „ARTIS". BRAZILIAANSCHE MARTER-HONDEN.

heelen morgen al gevolgd? Als z'n kwade geweten was die wanstaltigheid daar plots weer voor 'm opgedoken. Zuchtend boog Rotte 't hoofd. En z'n gedachten verwijlden.... op de Keizersgracht.

VI.

Ant Rosebrand daalde sportje voor sportje de ladder af, waarlangs je, van de kleine deel, over den hitten-stal heen, op den zolder kwam. Brr, ze moest zich goed vasthouden. Die duizeligheid van 'r, och, och! Al dat ge-klim den heelen dag was ze dan ook niet gewoon. Anders kwam ze slechts bij hooge uitzondering boven. Maar nu, met die huurders, kon ze elk oogenblik de leer op. Dat voelde je in je beenen. En in je hoofd! En in je zij! Ja, eigenlijk overal. 't Was en bleef 'n zure verdienste.

Hè, eindelijk had ze weer vasten grond. Ze gaapte, 'r mond zóó wijd, dat er van 'r gezicht niet veel overbleef. 'n Effectief lekker dutje had ze gedaan. 'r Oogen stonden er nog troebel van. Na dien slapeloozen nacht, welken ze pas achter den rug had, was dat 'r 'n behoefte geweest. Oe, geen oog had ze toen toegedaan. Daar kon ze maar heelemaal niet tegen, hee?

Die meneer Rotte ook! 'n Klant, 'n kwibus, 'n rare sijs, waar je geen touw aan vast knoopte. Wat had ze in huis gehaald! Ze had 't niet slechter kunnen treffen. Of toch, misschien, moest ze door 'n zuren appel heen, om eindelijk te komen, waar ze allang wezen wou: den voordeeligen verkoop van 'r huisje? Hopen maar en niet loslaten! Dat was de eenige verstandige boeren-tactiek. Als je iets bereiken wou, moest je er wat voor over hebben.

Zich langzaam keerend, maakte ze de plank los, waardoor je in den hitten-stal keek. Dadelijk stak de kittige Kobus z'n ponniekop naar 'r toe, op 'n aanhalinkje belust. O, hij dacht zeker, dat er weer 'n extraatje te verhappen viel? Ach, ja, zoo'n beest vrat altijd door. De arme! Hij had ook al niet geslapen vannacht!

Wat had Kobus getrappeld en onrustig gesnuifd! Wat moest-ie wel gedacht hebben van dat leven? In zoo'n gekkenhuis raakte zelfs 'n paard van streek.

's Avonds was 't in de voorkamer al 'n herrie geweest. Meneer Rotte had weer opgespeeld. Deed-ie ooit anders? Z'n arme vrouw moest 't maar verdragen. Je kreeg medelijden met 't mensch.

Daarop was de ruziezoeker uitgegaan en eerst teruggekomen, toen alles al ter ruste was. 't Lieve leventje begon opnieuw. Meneer Rotte had in't gangetje heen en weer geloopen, of er nog niemand op één oor lag. Z'n vrouw had-ie opgeroepen. Die moest nog wat voor 'm klaar maken, 'n spiegel-ei, 'n boterham. Zelf rommelde-ie in de keuken, dat ook Nelia, die anders door alles heensliep, er klaar wakker van werd. En nòg was z'n kwaaie bui niet gezakt. 'n Tiran, 'n tiran! Hij liep te brommen als 'n beer en sloeg telkens met de vuist op de tafel. Kees, die lang goed bleef, maar àls-ie driftig werd, zich door niets liet weerhouden, was opgeschrikt en had 't bed uit willen gaan, dien herrie-schopper eens te vertellen, waar 't op stond. „Ach got, ach got, Keesie, Keesie" had Ant gesmeekt, bang voor ongelukken. „Moâk je niet kwoâd. Denk om me zenewe. Ach, Keesie, blijf toch in bed."

Om harent wille was de goeie Kees toen gezwicht. Maar langen tijd lag-ie knarsetandend te woelen. En ze hoorde 'm binnensmonds razen als 'n ketel, die warm water krijgt.

'n Heele poos was 't dan stil geweest. Alles scheen eindelijk op rust. Maar daarnà? Ache, ache, ache!

JOH. W. BROEDELET.

(Wordt vervolgd).

DE DOOR DUITSCHE SCHEPEN BESCHOTEN BADPLAATS SCARBOROUGH AAN DE OOSTKUST VAN ENGELAND IN HET BADSEIZOEN, VAN HET NOORDEN GEZIEN.

GEZICHT OP DE BADPLAATS SCARBOROUGH VAN HET ZUIDEN.

HET BIJ DE BESCHIETING VAN DE STAD LIER GESPAARDE STADHUIS.